

ВІДГУК

офіційного опонента на кваліфікаційну наукову працю

Лію Лібою «Методика формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО»,

представлену на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора

філософії зі спеціальності 01 – Освіта/Педагогіка

011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дослідження. У системі професійного становлення піаністів музично-інструментальна підготовка посідає важливе місце. Вона спрямована на формування піаністичних умінь і навичок, музичне мислення, сприяє інтерпретаційним можливостям кожного виконавця, врешті-решт збагачує виконавсько-пластичні надбання піаністів для виконання різноманітного художньо-стильового репертуару.

У дослідженні представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано розв'язання проблеми формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки у ЗВО.

Зазначена проблема актуалізована усвідомленням того, що формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів є складним процесом набуття ними виконавсько-інтерпретаційної майстерності, наближення до адекватного розкодування композиторського задуму, художньо-образного змісту фортепіанних творів.

Актуальність досліджуваної проблеми підсилюється науково-теоретичною значущістю методологічної бази розкриття обраного феномена, складністю та практичною потребою методичної спрямованості процесу підготовки музикантів-піаністів у ЗВО щодо узгодження в індивідуальному розвитку піаніста знаннєвого ресурсу, музично-слухових уявлень, інтонаційного мислення, рефлексії власних дій, інших індивідуальних особливостей та виконавських досягнень.

Оновлення методичного забезпечення підготовки фахівців, у тому числі у мистецькій галузі, здатних мобільно змінювати змістові та організаційні форми індивідуального освітнього процесу врегульовується законами України «Про освіту» (2017) та «Про вищу освіту» (чинна ред. 2025), іншими документами, а також низкою відповідних Стандартів.

Формування виконавсько-пластичних досягнень музикантів-піаністів представлена актуальним методико-технологічним спектром педагогічної теорії та мистецько-педагогічної практики вищої освіти, що зумовлено невідворотними процесами змін суспільного розвитку, який відбувається у всіх сферах життя суспільства і є підставою для відповідних вимог щодо

підготовки майбутніх спеціалістів різних спеціальностей. Підсилення актуальності дослідження забезпечується винайденням автором вирішення виникаючих проблем шляхом подолання низки суперечностей, які також представлені в роботі та мають вирішення в тексті дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків.

Висока ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, теоретичних висновків та результатів дослідження підтверджується глибиною загальнонаукової методологічної, теоретичної, мистецько-педагогічної бази, її прикладним характером, спрямуванням набутих умінь, програмних результатів підготовки фахівців.

Обґрунтування методології та методичної системи є безперечним здобутком автора, оскільки в роботі визначено сутність ключового поняття, «виконавсько-пластичні уміння», та надані уточнення супутних понять. Окремо представлено визначення: «виконавської пластичності» «рухової пластичності», «інтонаційної пластичності», «інтонаційно-рухової пластичності» в контексті виконавської діяльності музиканта-піаніста. Це поглиблює практичне усвідомлення сутності досліджуваного феномена.

Тобто представлено змістовий взаємозв'язок складових досліджуваного поняття, що забезпечує послідовність і перспективність їх усвідомлення та практичного становлення фахівців.

Підтвердженням результатів дослідження є застосування комплексу теоретичних, емпіричних і статистичних методів. Науковий апарат (об'єкт, предмет, мета, завдання) з визначенням наукової новизни сформульовані грамотно.

Новизна представленого дослідження розкривається обґрунтуванням феномена виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки; розробленні його компонентної структури (когнітивно-ціннісний, інтонаційно-кінестетичний, виконавсько-експлікаційний) з відповідними функціями; визначено педагогічні умови та поетапність авторської методики (перший етап – пізнавально-смісловий (спрямування уваги здобувачів на знаково-смісловий контекст фортепіанної фактури та стимулювання до пошуку виконавських засобів щодо відтворення художнього змісту музичного твору); другий етап – кінестетично-слухорефлексивний (активізація процесу саморегуляції з метою розвинення чуттєвого сприйняття здобувачем музичної інтонації, відчуття її внутрішньої пластики і спорідненості з мовною інтонацією; активізації слухового контролю, покращення тактильного піаністичного апарату на основі відстеження м'язового, вагового, рухового відчуття; третій етап – виконавсько-експресивний (втілення художнього образу як результату

технічно-сміслової відповідності при активізації рухово-інтонаційної пластичності як регуляції балансу пластичності у виконавському процесі з системою адекватних методів досягнення очікуваного результату.

Методологічна база дослідження ґрунтується на винайдених та логічно структурованих наукових підходах: (герменевтично-інтенційний, перцептивно-рефлексивний, виконавсько-компетентнісний), що взаємопов'язані із розробленими педагогічними принципами і доведеною перспективністю їх застосування (принципи: осмисленого ставлення до опанування музичних творів різних стилевих напрямів і жанрів у процесі інструментальної підготовки, зацікавленості і спрямованості на виявлення «пластичного» у фактурі, піаністичних прийомів гри, інтонаційно-звукової виразності; розширення перцептивно-слухового досвіду, різноманітного піаністично-пластичного звуковидобування; активізації рефлексії тактильних, пластично-пропріоцептивних відчуттів у виконавському процесі, зацікавленості у художньо-технічному самовдосконаленні на основі застосування фактурно-пластичного ресурсу на фортепіанних творах різного рівня складності, практичного оволодіння пластичною кореляцією у інтерпретаційно-виконавському процесі). Щоправда принципові положення мають бути більш компактними, без детальної конкретизації їх застосування, а як відправні позиції, натомість авторка деталізувала їх і це є її дослідницьке право.

Конкретного методичного спрямування набувають винайдені педагогічні умови підготовки музикантів-піаністів, вони розкриваються у контексті науково-педагогічної теорії та методики формування виконавсько-пластичних умінь, що досі не були визначено в науковому дискурсі.

Структура дисертації є логічно побудованою та розгортається від аналізу попередніх науково-теоретичних досягнень відповідних наукових галузей через розкриття сутності феномена виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів, обґрунтування змісту та структури означеного феномена, визначення методологічних пріоритетів та розробки відповідної методики до визначення критеріїв оцінювання її ефективності задля експериментальної перевірки запропонованої авторської методики.

Лію Лібою визначає п'ять завдань, які сфокусовані на досягненні мети, що полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО. Мета дослідження була досягнута внаслідок послідовного розв'язання поставлених завдань.

Перший розділ дисертації авторка присвятила вирішенню двох поставлених завдань. Для вирішення першого завдання необхідно було

проаналізувати феномен пластичності та його прояви у різних видах мистецтва. Авторка успішно вирішила це завдання у загальнонауковому дискурсі. Отже, пластичність виступає ознакою виразності художнього образу, виконує формоутворюючу функцію у мистецтві та встановлює взаємозв'язок між різними видами мистецтв.

Його вирішення дисертантка висвітлює у контексті надання теоретичних висновків багатьох учених, українських та зарубіжних авторів. Окремо заслуговує на увагу широкий огляд концепцій та наукових поглядів зарубіжних авторів (понад 40 видань іноземними мовами). Треба відмітити як позитивне, що Лію Лібою презентувала свої наукові висновки китайською мовою, заявляючи про власні наукові надбання своїм співвітчизникам, продовжуючи досягнення української наукової школи, зокрема одеської, на теренах Китайської наукової мистецько-педагогічної думки.

Узагальнено педагогічний сенс формування виконавських умінь як базових задля розвитку інших професійно-комплексних якостей музиканта. Систематизовано основні види професійних умінь, серед яких: фактурно-стильові, поліфонічно-виконавські, музично-слухові, виконавсько-стильові, інтерпретаційно-виконавські, темпо-ритмічні, артикуляційні, пов'язані з формуванням у цілому виконавської культури.

Визначаючи сутність виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів, що склало зміст другого завдання, авторка розкриває його у комплексі визначених змістових елементів. Практичного значення набуває те, що у дослідженні виконавсько-пластичні вміння є інтегративним професійним утворенням, яке ґрунтується на індивідуальних особливостях музиканта та проявляється у гармонійно-узгоджених виконавських діях (координаційно-рухових, інтонаційно-рухових, художньо-технічних, тактильно-слухових), що відповідають художньо-смісловому контексту музичної фактури і сприяють її виразній, образно-звуковій реалізації на музичному інструменті.

Зазначені вміння розкриваються у визначених компонентах: когнітивно-ціннісному; інтонаційно-кінестетичному та виконавсько-експлікаційному, і складають сутнісно адекватні комплекси виконавсько-пластичних умінь (підрозділ 1.2), які створюють відповідний методичний контент визначених структурних комплексів.

В обґрунтуванні структурних комплексів виконавсько-пластичних умінь авторка слушно звертає особливу увагу на докладання індивідуальних, персоніфікованих зусиль до набуття складних професійних умінь, а звідси виникає необхідність усвідомлення музикантами-піаністами цілеспрямованої умотивованості. Зазначимо, що посилення у процесі формування кожного з означених компонентів індивідуальним фізіолого-психологічним ресурсом

відповідає актуальним запитам суспільства і завданням мистецької педагогіки, набуття та самореалізації власної освітньої траєкторії.

Вдається логічним і доцільним розкриття у підрозділі 1.2 піаністичного рівня пластичності, який безпосередньо відтворює її виконавську сутність, що містить та об'єднує декілька напрямів, у тому числі лінійно-гармонічний вимір, техніко-виражальний потенціал, інше.

Заслуговує схвальної оцінки визначення поняття «виконавсько-пластичні уміння» музикантів-піаністів, що має інтегративний характер і охоплює взаємопов'язані компоненти рухової, інтонаційної та художньо-виразової діяльності виконавця. У цьому контексті уточнено зміст сумісних понять. У дослідженні виконавсько-пластичні уміння є інтегративним професійним утворенням, що ґрунтується на індивідуальних особливостях музиканта та проявляється у гармонійно-узгоджених виконавських діях (координаційно-рухових, інтонаційно-рухових, художньо-технічних, тактильно-слухових), які відповідають художньо-смісловому контексту музичної фактури і сприяють її виразній, образно-звуковій реалізації.

У другому розділі дисертації розв'язання третього завдання: обґрунтувати методологію та методику дослідження формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки, було спрямоване на обґрунтування наукових підходів, принципів, визначення педагогічних умов та методичне забезпечення формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО.

Позитивним є концептуально визнаний зміст наукових підходів, максимально об'єднаних їх теоретичною сутністю, що забезпечило всебічно обґрунтовану будову методологічних засад: герменевтично-інтенційний, перцептивно-рефлексивний, виконавсько-компетентнісний. Кожному науковому підходу відповідають визначені принципи, про які вже було зазначено у підрозділі – «ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків даного відгуку» на с. 3.

На особливу увагу заслуговують розроблені педагогічні умови, як важливого складника цілісної методичної системи в освітньому процесі. З метою уможливлення актуалізації авторської методики визначені автором такі педагогічні умови: установка на цілеспрямоване накопичення фактурно-пластичного ресурсу в процесі опрацювання музичних творів різних стилів і жанрів (для першого етапу формувальної роботи); стимулювання до самокорегування процесу взаємодії інтонаційно-сміислової виразності та її технічної реалізації (для другого етапу) та спрямування на оперування

виконавсько-пластичними уміннями у процесі виконавської інтерпретації музичних творів (для третього етапу формувальної роботи).

Цінним методичним здобутком автора є досягнення взаємозалежності та методичної доцільності застосування на кожному з виокремлених трьох етапів формувальної роботи відповідної педагогічної умови та низки цікавих та перспективних формувальних методів.

У третьому розділі дисертації представлено розв'язання четвертого і п'ятого завдань, що стосувались розробки критеріїв, показників оцінювання та рівнів сформованості виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів та експериментальної перевірки ефективності методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО. Позитивної оцінки заслуговує наскрізність та взаємопов'язаність елементів наукового апарату, до яких відноситься логіка визначення критеріїв оцінювання рівня підготовленості музикантів-піаністів з формування виконавсько-пластичних умінь у процесі інструментальної підготовки в ЗВО. Вони були розроблені з огляду на змістові характеристики компонентів означеного феномена.

Розроблені критерії, показники оцінювання експериментальних досягнень довели ефективність розробленої авторської методики. Під час діагностики застосовано низку цілеспрямованих та результативних методів, поетапне застосування яких детально описано у підрозділі 3.2. Виявлені та проаналізовані три рівні сформованості досліджуваного феномена: високий – інтерпретаційно-виразний; середній – технічно-узгоджений; низький – виконавчо-некоординований.

Позитивної оцінки заслуговує теоретична модель методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО, яка обґрунтована автором за логікою організації дослідної роботи та здійснена в три етапи. На кожному з них була зреалізована конкретна педагогічна умова й застосувалися відповідні завдання та заходи у процес підготовки бакалаврів.

Перевірка результатів за допомогою методів математичної статистики (дійснена перевірка відбулась за допомогою критерію кутового перетворення Фішера) переконливо показала зростання результатів на інтерпретаційно-виразному рівні у ЕГ на 8,5 %, а в КГ – на 1,9 %; за технічно-узгодженим рівнем кількість осіб у ЕГ зросла на 11,7%, у КГ – лише на 3 %; на виконавчо-некоординованому – в ЕГ показник рівню знизився на 20,1 % студентів, а в КГ – лише на 4 %. а проведені розрахунки підтвердили значну різницю між вибірками, що підтвердило ефективність розробленої авторської методики формування

виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО.

Висновуючи щодо результатів аналізу змісту дисертації зазначимо, що в ході роботи над нею були розв'язані всі поставлені завдання на шляху досягнення означеної мети. Це дає підстави уважати представлену Лію Лібою дисертацію завершеною кваліфікаційною працею.

Вірогідність отриманих результатів дослідження зумовлені багатьма факторами: обґрунтованістю основних теоретико-методологічних положень, системністю й цілісністю застосованих практичних дій, дотриманням послідовності конкретних етапів експериментальної роботи, використанням комплексу доцільних та цілеспрямованих методів, які відповідають предмету, завданням дослідження, а також репрезентативністю вибірки, результатами впровадження запропонованої методики у практику підготовки фахівців закладів вищої педагогічної освіти мистецького профілю, належною обробкою отриманих даних статистичними методами.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у 9 публікаціях автора (українською, англійською, китайською мовами, одна з яких у співавторстві), з них: 3 – у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 5 – апробаційного характеру (1 – зарубіжна).

Також відповідними обраній темі є спрямованість матеріалів, що представлені на дев'яти науково-практичних конференціях різного рівня, у тому числі міжнародних, де здійснювалась їх апробація. Вони повною мірою розкривають дослідницьку проблему з методика формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО.

Кількість, якість та повнота висвітлення результатів та відображення змісту дисертації відповідає встановленим вимогам. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію, є самостійною науковою працею, яка має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за змістом, структурою вона відповідає вимогам, що ставить Міністерство освіти і науки України.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне висловити в дискусійному плані наступні побажання до представленої дисертаційної роботи:

1. На рисунку 1.1. стосовно взаємодії пластичних елементів у виконавському процесі піаніста Ви правильно указали стрілочками всі взаємозв'язки, які призводять до кінцевого результату: образно-емоційному

осмисленню твору, адаптуванню техніки до піаністичного апарату, інтонаційно-звукової виразності та гнучкості інтерпретації. Але, на нашу думку, на цьому процес удосконалення виконавсько-пластичних умінь не завершується, а продовжується на більш високому рівні. Тому, на схемі доцільно ставити двоспрямовані стрілочки, які і указують на зворотню взаємодію удосконалених пластичних елементів у наступному виконавському процесі піаніста.

2. Упродовж розгортання роботи Ви детально і змістовно розкриваєте складові авторської методики (у розділі 1 надаєте структуру необхідних умінь відповідно до різноспрямованої виконавської пластики піаніста, у розділі 2 розкриваєте необхідні педагогічні умови з комплексом відповідних методів, в розділі 3 представили розроблений критеріальний апарат для оцінки результатів методичної роботи. Оскільки Ви обрали предметом дослідження методику формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО було б доречно, можливо у тезисному компактному варіанті (описі або схематично) представити її в одному підрозділі тексту дисертації.

3. «Тактильно-слухові виконавські дії» Ви усвідомлюєте в єдиному смисловому полі. Потребує пояснення, за рахунок чого Ви бачите можливість такої єдності рухових дій та функції слухової перцептивної сфери піаніста у процесі відтворення музики?

4. У Вас багато цікавих теоретичних висновків, які точно відображають природу пластики в мистецтві, особливо при виконанні фортепіанних творів. Наприклад, один з них указує на необхідність «осмислювати рухи». Піаністичні рухи в концертній стадії виконання вже мають рівень відпрацьованих навичок. Вже дещо запізно осмислювати їх при публіці. У Вас інша позиція, поясніть її.

5. Розроблена система критеріїв оцінки виконавсько-пластичних умінь дуже вдало орієнтує своїми показниками на міру їх сформованості. Розкрийте можливість подолання складності фіксації «накопичення фактурно-пластичного ресурсу».

Зазначені побажання не впливають на загальний позитивний висновок щодо високої оцінки дисертаційної роботи **Лію Лібою**.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК.

Таким чином, узагальнюючи, зазначимо, що дисертація **Лію Лібою** «**Методика формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО**», подана на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 01 – Освіта/Педагогіка 011 Освітні, педагогічні науки є завершеним, цілісним, самостійним, ґрунтовним, науково вагомим дослідженням з актуальної

проблеми теорії педагогічної освіти, методики підготовки музикантів-піаністів, яке має яскраво виражену наукову новизну і прикладне значення її результатів для підготовки фахівців освітньої галузі з музичного мистецтва. Представлена дисертаційна робота відповідає чинним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог щодо оформлення дисертації, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами, Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р.), а її авторка, **Лію Лібо**я заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 01 – Освіта/Педагогіка 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інструментального виконавства,
оркестрового диригування та педагогіки мистецтва
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Наталія ГУРАЛЬНИК